

Från Stockholm till Götheborg : en kanalresa sommaren 1846 /

57 H Br.

ANDERSSON, J.F. från Stockholm,
- till Göteborg -

Bel.
Sr.
(Pr.)
00

J. F. Andersson.

FRÅN
S T O C K H O L M
TILL
G Ö T H E B O R G .

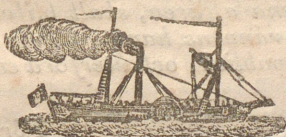
En *Kanalresa* Sommaren 1846.

PENNRITNINGAR

AF

J. F. Andersson

GÖTHEBORG,

tryckt hos SAM. WAHLSTRÖM.

—
1846.

Till Vänner och Bekanta ingen undantagen!

En af Eder köpte en gång en bok, för hvilken han ansåg summan vara bortkastade penningar; men mången ville låna den, och den skåmsamma ågaren fann nu på den idén att göra sig betalt för boken, genom det att hvarje låntagare erlade en viss ringa afgift. Genom detta lilla skämt, fick boken ett visst intresse både för ågaren och hans vänner.

Ni kan af detta lilla exempel lätt förstå hela meningen med mitt företal; skillnaden är endast såsom emellan Assistance-kontoret och Rikets Ständers Bank, det förra lånar mot procenter, den sednare säljer emot klingande mynt.

Att för 8 sk. b:co få följa en Vån kring Sveriges skönaste trakter är i sanning en billig skjuts, därför ut med "hackan" men hacka ej heller på honom därför, ty den är det enda vapen han åger till skydd i dessa tryckande omständigheter i hvilka endast bristande tid och hat till allt renskrifveri, försatt honom.

Öfvertygad derom råknar jag åfven på Eder vånlige kritik, och min enda vinst på hela den lilla skåmsamma affären, skall blifva om pennritningarne från vånnens hand, kunde skänka Eder några glada ögonblick, och återföra en minnesstund af Eder vån

Författaren.

Gotheborg på Bellmansdagen d. 26 Julii 1846.

När jag var barn, önskade jag mig ofta åka på solen i dess stråliga färd, — blickade ofta till vesterkyrar, och undrade då i min barnsliga oskults enfald "hvar den älskliga solen tog vägen," der han sjönk ned på sin purprade bädd? Solen återkom, och sjönk tillbaka många, många gånger, och med dess strålar spridde sig äfven lärdomens, förståndets och bildningens ljus, barndomens oskultsfulla drömmar och fantasier försvunno, världen låg öppen som en bok, jag läste deri, och lärde mig allt mera känna *Gud uti naturen!* i sin härliga skapelse; — önskade nu icke mera att åka på solen men att följa honom åt en stund i lifvet, på färden till vester; önskade att såsom han, från färden af min egen skiftande lefnadsbana få nedgå i frid i min lefnadsaftons vesterkyrar.

Den första af dessa önskningar var nu förverkligad, en förtroendefull tjänstepligt kallade mig till den länge önskade vestanfärden genom mitt fosterland, från Sveriges första, till dess andra stad, på den väg som väcker världens förundran och förtjusning, silfverbältet som förenar Östersjöns och Vesterhafvets vågor; detta bälte, siradt med så mången juvel ur den allsmågtige Skaparens skönaste rikaste krona.

Sommaren stod i sin högtidsskrud, det var kl. 5 om Thorsdagsmorgonen d. 9 Julii 1846 då jag stod på Ångfartyget Polhems akterdäck sändande det sista farväl, åt *den* och *de* mitt hjertas närmaste och vänner, hvilka stodo der på Riddarholmens strand i Stockholm, hviftande ännu med näsdukarna deras lyckönskningar för mig på vestanfärden — deras innerliga farväl. Polhem ilade af öfver Riddarfjärden. De kära på stranden försvunno för ögats, icke för själens blick. Mälarens välbekanta stränder helsade sitt farväl och försvunno med hufvudstadens sista tornspets. Väderleken solklar och härlig, men en något mer än frisk vind blåste öfver den krusade ytan; man slog sig au ner på akterdäckets säten, münstrade passagerarne och kom i en och annan liflig conversation. Det är ett känt axiöm att på resor gå ståndspareller tillsammans uti en punkt, salongernas para-

eller kunna ej utdragas på skeppsdäcket, de nalkas med hyddans, och så uppstår bekantskaper, förtroende, vänskap! det är lättaste sättet för Ståndscirkulationens verkställbarhet, hvilket nu också mycket ingår i tidens frågor.

Min granne på däcksoffan, var en riksdagsman af hedervärda Bondeståndets förtjenstfullaste representanter under flera riksdagar, och att han det var utvisade det förtroende han ägde att vara en af de få Ledamöter som nu utgör den så viktiga Representationskommittén. Fastän rik possessionat, och med en från barnåldren erhållen bildad uppfostran, förenade han dock bondens ärliga svenska öppna karakter, med verldsmannens fina takt, och återgaf alla dessa drag i sitt värdiga yttre utseende, der de gråa håren redan började utgöra hans hederskrona. Likstämige i tänkesätt, kände vi snart ett behof af hvarandras sällskap under resan, vi formerade ett gemensamt reseholag. Den mängd af öfrige passagerare som uppfylde fartyget bestod af flere aktningvärda familjer samt en och annan notabel person, dessutom fyra resande unga Norrmän, en Dansk, och en f. d. Rysk Officer: ett original, troligen "*litet rysk*" som man säger, tuggande oupphörligt på naglarne och loqnetterande oss öfrige resenärer.

Alla de bekanta ställena Kungshatt, Johannisdahl, Röstern, Norsholm, Sturehof, Eckerö och Vellinge försvinna, vi äro i det härliga Bockholms sund (Nordens Rhenflod), der man njuter så mycket, och andas Björkfjärdens friska vindar, på hvars första bölja man får erfara det bekanta ordspråket "*sjön suger*."

Erkännande detsamma begifva vi oss litet hvar utför Matsalongstrappan, der Biffstekarnes härliga lukt drog oss med starkare fart utföre. Sedan Biffsteken väl var expedierad, drucko Riksdagsman S. och jag en välgångsskål för resan i veritabel Gøtheborgs porter, allt gjorde sin verkan, och man kände sig i allt bättre välbefinnande. Efter åter en stunds njutning från däck af de härlige stränderne äro vi uti *Södertelje* kl. $\frac{3}{4}$ 9, och fartyget äntas der verkligen af en hel hop stormande amazoner med de bekanta Södertelje kringlorne, pepparkakorne och smultronkorgarne.

Södertelje sluss passeras och äfven den bekanta Svängbron, ett snilleverk af den bekanta Ingenieuren Cronstrand. Fartyget går nu genom de höga sluttande blomsterbeväxta stränderna af Södertelje-kanal, planterade med alléer längs kanalen, som utgör en verklig skön anblick, hvilken ej upphör förr än med kanalens

slut, då vikar och sjöar allt mera utvidga sig åt hafvet. Bland de flere herregårdar vid dessa stränder, märker man i synnerhet *Hörningsholm*, ett både historiskt och naturskönt ställe, som länge visar sin stolta anblick för betrackaren. Kl. 2 äro vi redan vid Säfsundet, här och der tittar hafvet fram mellan holmar och skär, blicken förlorar sig i den fjerran horisonten. Några gäddor och aborrar som gått villse i Östersjön blefvo nu passagerare å ångfartyget, men i brist af passagerare-afgift måste betala färden dyrt nog, genom cell-systemet i våra magar.

"Vällingsklockan" ringer, men innan de sista tonerna klingat ut, är man redan i Matsalongen, och spisar der en utmärkt god middag, ty å den berömvärda restaurationen på Polhem åter man fruckost, middag och soupé, allt med den lilla åtföljande aptit-supen för 2 R:dr Rigs om dagen, utom caffè och spirituosas; proprité ordning och elegans i anrättningarne göra dem mera välsmakande. Middagen måste visst ha varit god, ty jag somnade straxt derefter i sofhörnet, då jag vaknade voro vi redan genom Oxülssund' — öfver Östersjön; jag fick dock sända den och Bräviken min välbekanta helsing, och vi styrde nu in i Östgötha-skärgården förbi *Arköbåt*, derifrån man inkommer i allt mera vegeterade landskap från hafskustens klippor.

Minnes- och beundransvärd höjer sig derborta en ruin, den är *Stegeborg*, som nu står för efterverlden och talar om hvad den fordom varit, nämligen ett af rikets förnämsta Fästen, hvilket kvarstår ännu med sitt torn och sina vallar — byggdes omkring 1310 och har varit tummelplatsen för flera oroligheter. Här föddes också konung Johan III — här bodde äfven flera furstliga personer, och här stod ock det bekanta slaget emellan Sigismund och hans brorson Hertig Carl, sedermera Carl IX. Sedan denna tid har fästet förfallet, glädjen och friden som förr här bodde, gästar nu i stället på Stegeborgs herregård ett stycke från den förfallna ruinen, som ensam på sin holme står dyster men dock högljudd med sina förbleknade minnen. Den nedgående aftonsolen kastade ett härligt skimmer öfver den förtjusande trakten som här omger det vackra Stegeborg med den invid detsamma belägna Skällviks kyrka, och upphör icke vid sjön Slätbacken der i synnerhet Husby säteri framstår främst i naturens panorama.

Men Östersjöns vågor klappa nu så vänligt på Götha-kanals första slussport vid *Mem*, för att få lof att blanda sig med bröderna och systrarna i vesterhafvet. Kl. var $\frac{1}{2}$ på 10 då vi

ankommo till *Mem*: stort säteri och kanal station, här börjar *Götha-kanal*, och i dess första sluss är uthugget de tänkvärda bibelorden "om Herren icke bygger huset, så arbeta de fåfängt som derpå bygga"; och Herren hade lagt sin hand vid detta verk: verket af svenskt snille, vilja och kraft, som väcker utländningens beundran för vår nation, och gör oss stolta att då känna det vi äro svenskar.

Götha-kanal som börjar vid *Mem* och slutar vid *Sjötorp* eller *Veneras* början, utgör endast i Östergötland eller *Östgötha-kanal* i gräfning och sprängning oberäknadt sjöarne, en längd af 83,923 alnar och seglingen genom sjöarne derstädes 69,150 alnar, samt öfver *Vettern* 54,000 alnar, slusarnes antal emellan *Mem* och lilla *Edet* i *Götha-elf* nära *Götheborg* är 75, Hvarje sluss är 120 fot lång och 24 fot bred smt 10 fot djup vid minsta vattenhöjd. Öfver åtskillige ställen i kanalen äro jernbroar der landsvägarne går fram, dessa broar äro med en sinnrik mekanik, och dragas med väl af en man, fram och tillbaka på en kugglina som griper uti ett på axeln fästat kugghjul. Uti *Götha-kanal* finnes inalles 56 slussar samt 35 broar. Segelfarten från *Östersjön* till *Venern* är något öfver 18 mil, hvaraf 8 mil äro sprängda eller grädda genom landet. *Sjön Viken* som är höjdpunkten af kanalen belägen i *Vestgötha-kanal* emellan *Vettern* och *Vennern*, ligger 308 fot 2 tum öfver hafstyran och är det således denna höjd man genom slussarne får trappa uppföre från *Mem* till *sjön Viken*, men sedan gå ut för derifrån till *Götheborg*. Det är denna "trappning" som gör färden så intresant, som lärar oss att inse hvilka stora snillen utfört dessa mästerverk. *Götha-kanal* kostade färdig 11 millioner R:dr R:co $\frac{1}{2}$, den erfordrade en gräfning af 967,376 kubik famnar, sprängning af 31,488, och murning med segment af 25,995, hvilka mödor och beräkningar, hvilket snille, hvilken vilja och kraft att bryta sig igenom alla dessa hinder!

Vi återkomma nu till *Mem*, detta vackra säteri tillhörigt *Grefve Saltza*. Vägen på *Götha-kanal* från *Mem* till *Söderköping*, utmärkte sig om styrbord med berg och skog, och om babord med åkerfält, ängar och herregårdar samt den förbiriande *Söderköpings-ån*, det var en trellig färd, en skön afton, och månan kastade sina silfverstrålar öfver dessa behagliga nejder. Kl. $\frac{1}{2}$ 11 ankommo vi till *Söderköpings* stad der i synnerhet märkes den nu beryktade *Sanct Ragnilds* hälsokälla, som

troligen fått sitt namn af kung Inges drottning Ragnild; äfven berget Ramunderhäll 38 al. högt, på hvars spets eller Läkarebacken jag stod 1839 och betraktade dessa vidsträckta bygder.

Tvenne fruntimmer gingo der vid kanalbanken, och huru förvånad blef jag ej då jag i dessa igenkände tvenne af mig så aktade och värderade personer, hvilka rest från det $1\frac{1}{2}$ mil härifrån belägna Norrköping, endast för att träffa mig, och lyckönska mig på färden. En timma förflöt snart, fartyget satte i gång och jag sände från akterdäcket en tacksam afskedshelsing till *dem* som från stranden sände mig sina innerligaste lyckönsknigar och — farväl!

Natten utbreddes sina dimmor öfver kanalen och dess nejder, det var kyligt på däck, och litet hvar af pasagerarne förlögade sig till kojs, jag var den sista — hade i brist på hytta min plats i försalongen der alla platser å soffor och i hängmattor voro upptagne utom mitt lilla hörn, der jag nästan helklädd kastade mig, rädd att försumma de vackra naturscener vi öfver natten skulle passera. Halft inslumrad väcktes jag hastigt af ett starkt buller, genom det en af de unge Tyskarne ovan vid sin hängande säng, helt plötsligt störtade ur densamma i trossdäcket, och genom jämmerskri gaf sin smärta tillkänna. Ingen var nu hastigare på fötter än jag, undersökte om någon skada verkligen inträffat, hvilket ej var händelsen, och då han omöjlig kunde förmås att åter uppklifva i hängmattan, eller genom slaget öfvermogen dertill, tillbjöd jag honom min plats på soffan, hvarest jag åter uppgick på däck der vi nu passerade *Carlsborgsslussar* och det vackra *Mariehof*; men den kalla nattdimman manade mig åter under däck och på en stol slumrade jag ett par af nattens återstående timmar.

Det var *Fredags morgonen den 10:de Juli* kl. $\frac{1}{2}$ 4 då jag åter uppkom på däck, vi hade under natten passerat sjön Asplången och Öfver-mekanici bostället *Hulta*, der Amiral v. Platen "högra hand" och ledaren af hans planer till Götha-kanals utförande, den så skickliga och allmänt älskade *Öfverste G. Lagerheim* här lefde och slutade sitt lif, ett lif af mycket arbete och mödor, men dock rikt på mycken kärlek, mycken frid inom hemmet — och minnet af honom skall alltid förblifva, alltid förena sig med Götha-kanals ledare: det stora svenska snillet *Amiral von Platen*.

Morgondimmoerne skingrade sig snart, luften var klar och

morgonfrisk, sedan man gjort sin vederbörliga toilette och på akterdäcket druckit den ypperliga kaffekoppen, med en treflig blossande cigarr till desert, satt man riktigt och "njöt" som det heter, af hälsa, frid och Guds härliga naturscener. Fogelarne sjungo sitt morgonlof uti alléerne längs kanalen, lärkan slog sina driller i luften — allt var högtid, poesi!

Här ligger nu det utmärkt vackra *Norsholm*, der fordom *Munkeboda* kloster varit beläget, och bebodt af den namnkunnige *Biskop Brask*, hvilken varit den som gifvit första planen till Götha-kanals anläggning. Här var äfven en sluss, och vid passerandet af densamma stod en blind man och spelade viol, sjungande på en vacker melodi sina egna lefnads öden, Litet hvar af passagerarne kastade slantar och "hackor" åt virtuoson, hvaraf han i glädjen sjöng för oss sin egen kärleks visa, som väckte mycken munterhet.

Landsvägen går här emellan Norrköping och Linköping öfver kanalen. Sedan man passerat *Norsholm* utkommer man på den vackra sjön *Roxen*, med sina natursköna stränder, kyrkor och präktiga herregårdar, hvaribland isynnerhet *Stjernarp* och *Nåsby*; äfven synes *Linköpings* stad på något afstånd till venster, med sin gamla *Domkyrka* som isynnerhet höjer sig öfver nejden. Kl. var $\frac{1}{2}$ 8 då vid slutet af *Roxen* vi ankommo till *Berg*, en stor kanal-station med 15 slussar att trappa uppföre, de första 7 kallas *Carl Johans* och de 2 derpå följande *Oscars* slussar; för passerandet af desamma åtgår vanligen omkring $2\frac{1}{2}$ timmar, hvarföre samtelige passagerarne landstego, omringades här liksom på flera ställen i kanalen af en skara smultron-försäljare, som sälja bär med åtföljande näfverkorgar för några skilling, jag köpte mig äfven en dylik korg, och sedan innehålllet var tömt i mitt alldrig försläande skafferi, lät jag den lilla köpmans skaran nappa efter näfverkorgen, som verkade till efterföljd bland de öfriga köparne, och hvaråt vi hade rätt muntert, att se huru gossar och flickor här äflades om "*korgen*," hvilket merendels brukar vara motsatsen.

Sedan vi besett det vackra och storartade verket af slussarne, gingo vi upp till *Bergs* gästgifvargård, der en tulgstens grufva bedrifves i stort, det var verkligen ett påminnande, om *Fahlu stöten* dock uti en bra förminskad scala. Vägen togs nu till *Vreta klosterkyrka* som ligger här straxt bredvid, och synes redan på *Roxen* — det var till detta gamla minnes-

ställe gångfärden gällde; genom stora bördiga åkerfält och ängar, der på afstånd Linköping synes, kommer man snart till kyrkan, som nu genom en stor reparation kommit uti ett förnyrat skick. Klockaren var genast till hands att för oss visa och beskrifva kyrkans märkvärdigheter. Här var bigtstolar, bönkapeller, straffceller för nunnor, gisselrum, och åskillige krusifix, jemte en mängd furstliga grafchor; i hvilka ligga begrafne: konung Inge med sin gemål Helena; konung Ragnvald Knaphöfde; danske konung Magnus Nilsson (konung Inges dotterson); och konung Sverkers son, Sune Syk; äfven konung Valdemar Birgerson samt åskillige andra furstlige personer ur Folkunga-ätten; äfven synes det stora praktfulla grefliche Douglaska grafchoret, der alla kistorne, stå till åskådande, och förut en af dem öppnats till betraktande af en balsamerad 16 årig fröken Douglas. Vid reparationen af kyrkan fanns i hvalfven under nunnornas rum, en mängd ben af nyfödde barn, äfven en underjordisk gång till munkarnes rum, hvilket ju bevisar den stora dygden inom våra Catholska kloster? — Kyrkan är byggd af huggen kalksten med ett rätt vackert torn, men straxt bredvid densamma är ett för-rådshus byggdt af tålgsten, som troligen varit en del af sjelfva klosterboningen. Kyrkogården är rätt vacker, på densamma ligga begrafne: den bekante ärkebiskopen Lindblom (född 1746, död 1819) samt sveriges största vältalare den utmärkte biskop Lehnberg (född 1758, död 1808).

Vi återvända till Bergs slussar hvilka fartyget nu nästan passerat, en rätt försvarlig aptit stillades af en välsmakande frukost, och efter några passengerares tillökande, sätter Polhem sina 32 hästar i rörelse och nu börjar den härligaste väg Götha-kanal framställer. Der ligger det vackra säteriet *stora Brunby* fordom tillhörigt biskop Lindblom; der borta till höger forssar *Motala ström* i sitt friska brus slingrande sig emellan gröna kullar och ängar ut i Roxens öppna blåa fält; der ligger det stora säteriet *Ljung* tillhörigt Fersiska familjen; der flyter äfven anspråklost den lilla Norrby sjön; här skådar vi det vackra *lilla Brunby* med sin gamla dock så nätta med flera trädorn utsirade kyrka, hvilken liksom den täcka karaktérs byggnaden återspeglar sig med löfhäckarne och alléerne i den lugna kanalen; här promenera vi i den lummiga allébeklädda kanalen der man stående på däck kan afbryta löfven af träden. — Härliga förtju-

sande del af min fosterjord, genom skönare trakter vaggas man ej, på "Charons färja" öfver till de "Elyseiske fälten."

Så fortgår färden en timmas tid, tills dess vi hinna *Husbyfjöhls* gästgifvargård, der sjön *Boren* med sina täcka stränder utbreder sig för seglarens blickar. Flera herregårdar ligga äfven här, hvaribland det praktfulla *Ulfåsa*, ett gammalt historiskt ställe, och bebodt af den namnkunniga Sanct Brita. På sjön *Boren* finge vi en liten förlustelse, en liten regnskur kom på några minuter; den förr omnämnde ryska officeren gjorde sig nu en "pickelhufva" af sin gula näsduk och vandrade "en force" på däck, iorgnetterande oss öfrige passagerare; men det oakadt finge de stackars naglarne, om hvilka vår Riksdagsman så oförargeligt yttrade sig: "lika förbannadt sitta emellan."

Efter öfverfarten ankommer man till *Borens hult* der kanalen åter börjar med 5 slussar, de flesta af passagerarne landstego nu och begäfvö sig på färd till *Motala* längs de alléebeklädda kanalbankarne, förbi den bredvid brusande *Motala ström*, som emot sina grönskande holmar och stränder kastar sin sillverfors. Efter $\frac{1}{4}$ timmas vandring ankommer man till *Motala mekanska verkstad* den största af detta slag, inom vårt fädernesland. Verkstadens många präktiga dyrbara machinerier sättes i rörelse genom ett vattenhjul, hvilket får sitt vatten från den högre upp belägne kanalen; och hvilket afrinner sedan i den nedanför flytande *Motala ström*. Verkstaden utgöres af en större mängd präktiga arbetshus, äfvensom flera vackra boställen för föreståndare och arbetare. Vi voro inne och besågo dessa sinnrika med så mycken kostnad och smak utförda inrättningar, hvilka jag nu efter 10 års frånvaro återsåg. Bland annat var här en propeller ängmachin af 300 hästars kraft för Kongl. Flottan under arbete.

På en liten färja, färdas man öfver till kanalens andra strand, vandrar sedan uti de löfrika alléerne längs kanalen till "*Platens graf*." Amiralen, sedermera Ståthållaren öfver Norrige H. E. grefve *Baltzar Bogislaus v. Platen* var den man som med sin jernvilja och jättekraft genomdref det stora svenska national företaget af Götha-kanal. Vid dess härligaste ställe, ville han också hvila, och här stadnar vandraren vid hans graf och kan ej annat än beundra och högakta den stora mannens minne. Grafven, belägen vid kanalbanken på en med skuggrika lundar planterad kulle, omgifves af ett större jernstakét,

inom hvars fyrkant han sjelf hvilat i midten, der en platt lig-
gafte sten uthuggen endast med hans namn gifver betraktaren
tillkänna det dyrbara stället; framför honom ligger begrafven den
förut omnämde Öfverste *Gustaf Lagerheim*, äfvensom några
af grefve v. Platens närmaste anhörige. Platsen rundtomkring
omgifves med säten och blommor — här kan man sätta sig ned —
betrakta och beundra.

Vägen går nu lika härlig längs kanalen till *Motala Kö-
ping* der en nätt kyrka bygges i göthisk stil, med torn af jern;
vi hade nu gått öfver en fjerdedels mil, men denna lilla sträcka
är kanske en ibland Sveriges mest förtjusande. Här öppnar sig
den stora herrliga anblicken af *Vetterns blåa fält*; — här sto-
do vi och betraktade den brusande Motala ström som från den
rika Vettern hämtar sina silfvervågor och i förtjusande ringlar
öfver östergöthlands jord dansar med dem uti brusande musik,
tills dess de, sjungande sin svanesång vid de majestätiska vat-
tenfallen i Norrköping, där bort uti Bråvikens vatten, att uti an-
dra former åter uppträda bland Östersjöns skummande vågor.

Ångfartyget ankom nu, vi inskeppade oss tillika med en
tillökning af passagerare. Efter gångfärden smakade nu vår mid-
dag förträfflig, och derpå gungade vi ut öfver Vetterns så all-
mänt bekanta oroliga vågor; dess djup utgör på flera ställen 420
fot och vattenhöjden öfver Östersjön utgör nära 150 alnar.

Klockan var nära 4 på eftermiddagen då färden på *Vet-
tern* begynde; sedan man passerat $\frac{3}{4}$ mil, synas den historiska
Wadstena stad med sitt slott och sina kyrkor, och ännu
längre bort det romantiskt bekanta *Omberget*. Söderut för-
lorar sig ögat mot den gren af Vettern som går åt Jönköping —
rätt förut åt vester se vi Vestgötha landet på 4 miles afstånd, och
upp mot norr förlorar sig äfven synkretsen i den på Vetterns
norra ända belägna Askersunds viken. Vi styrde rätt öfver mot
Vestergöthlands kust, der *Carlsborg* om ett par timmar visar
oss sin — jag kunde säga fredliga och icke bistra uppsyn. Kl.
 $\frac{1}{2}$ 7 äro vi redan der, öfver Vetterns vågor, landa vid den ej
långt derifrån belägna marknadsplatsen *Rödesund*, här skola
vi ligga tills kl. 12 på natten — då vi samtliga passagerare snart
beslöto att gå i land och bese Carlsborgs fästning: före 1832
Wanås kallad.

Jag stod snart för första gången på Vestergöthlands jord —

bildande med några andra af de öfriga passagerarne en stor, en fruktansvärd krigsmakt, hvilken snart med ett onämubart hjeltemod intog Sveriges stora centralfästning *Carlsborg*. Fästningen var ej efter min förväntan, eller, om jag får begagna ett originaluttryck, ej efter min "ritning." Vallarne äro gräsbevuxne med ett med flit sådt och rotfast gräs som binder den lösa jorden tillsammans, de utgöra sidorne af en irrulier poligon, troligen efter lägets förhållanden. De sju fästningsportarne af huggen sten är ett utmärkt ännu ej på långliga tider fullbordadt arbete i göthisk stil, utanföre desamma äro Tambourer i 2:ne våningar, försedde med kanon och gevärsgluggar. Vid inträdet i fästningen förvänas man af det stora utrymme den innehåller, nemligen 83 tunnland och således 8 tunnland större än hela Calmare stad, uppfylld invändigt med en mängd Casserner, förråds och boningshus, liknande en stad, indelt i 19 kvarter och med stenlagda gator. Vi vandrade derigenom, fick till och med lof att beträda vallen vid flaggstängen, och hade härifrån en fri utsigt öfver det hela af fästningen och Vetterns stora blåa krigsfält.

Segerstolta vandrade vi åter till vår rikingadrake som låg der och lekte med en nyss ankommen broder Eric Nordevall, — hvilken var på motsatt färd mot oss, och hade gått från Götheborg på samma stund vi från Stockholm. — Jag begagnade tillfället och med blyertsenna på en papperslapp skref några ord till vännerna gemensamt i fosterstaden.

Lördagsmorgon d. 11 Julii kl. nära 4 var jag åter upp på däck från min nattliga hvila, vi voro redan uti början af *Westgötha Canal*, fartyget hade afgått kl. 12 om natten, och redan passerat sjöarne *Botten* och *Wiken*, den sednare utgörande den förut omnämnde högsta punkten af *Götha Canal* eller 308 fot 2 t. öfver Östersjön, och är det härifrån nedtrappingen begynner.

Nattens dimmor skingrade sig — solen bröt fram — och vid kaffekoppen och cigarren satt man så glad och morgonfrisk i betraktande af Vestergöthlands bördiga ängar och åkerfält, hvilka öfverallt genomskäres af den slingrande kanalens vatten. Kl. $\frac{1}{2}$ 5 äro vi vid *Vassbacken*, — kanal-station och postkontor. Man går nu vidare, liksom på besök hos en god vän, vid betraktandet af hans stora ägor, landsvägarne med sina jernbroar korsa ofta öfver kanalen; kyrkor, säterier och byar titta fram emellan alléerne, eller i olika grupper framställa sig öfver Ve-

stergöthlands fält. Kl. $\frac{1}{2}$ 7 ankom man till *Hajstorps* första sluss, äta af desamma återstår ännu att "trappa utföre," och man gör gerna en promenad längs desamma i betraktande af de vackra slussarne, och omgifningen, der *Fredsbergs kyrka* ligger till venster om kanalen. Kl. 8 kommo vi igenom sista slussen, passerar nu öfver stora fält som förut varit mossor, och för kanalens anläggning och fasthet derstädes, varit ett af dess svåraste arbeten.

Vid *Norrqvärn* passeras åter 2:ne slussar, och vid *Lyrresta kyrka* der vi voro kl. 9, går stora landsvägen från *Stockholm* till *Götheborg* öfver kanalen på en af de förut omnämnde vackra sinnrika jernbroarne. Snart äro vi vid *Sjötorps* första sluss; en härlig natur lockar här till vandring uti alléerne längs kanalen förbi de åtta slussarne, och en skepps-docka som äfven tages i betraktande. Vid det härliga *Sjötorps* sista sluss — slutet af *Götha-kanal*, slogo vi oss ned i gräset kastande våra blickar utåt *Venerns* stora blåa rymd! under det den grönklädda stranden fannade dess välbekanta vågor. Det var en stund af trefnad, af en inre frid, den underhölls af intressanta samtal och aldrig än kysste friskare korallläppar hvarandra, än de oss omgifvande smultron så röda, hvilka först tryckte sina afskedskyssar på våra läppar innan de darrande och förkrossade nedstego i sina grafvar.

Ångfartyget var nu i *Sjötorps* sista sluss kl. $\frac{3}{4}$ 12, nu var det tid för oss att äntra, vi sände *Götha-kanal* vår beundran, tacksamhet och farväl, och snart gungade vi så lustigt på *Venerns* skummande böljor, hvilken utgör en bland hela *Europas* största insjöar, liknande ett litet haf, der ögat oftast ser den fria blåa horisonten i fjerran. Här ligger åtskilliga holmar hvaribland *Thorsön* är den förnämsta, och vester om densamma komma vi från "hafvet" in uti ett litet fridfullt sund, der *Brommö* stora glasbruk är beläget, och der den intressanta *Riksdagsman* S. afgick, för att vidare fortsätta resan till en systerdotters bröllopp den följande dagen — vi togo af hvarandra ett hjertligt farväl — och fartyget gungade åter ut på *Venerns* vågor.

Norra ändan af *Venern* förlorar sig i fjerran der *Vermland* ligger; vi sågo dock på nordvestra kanten en utskjutande udde deraf, kallad *Vermlandsnäs* — rakt i rester dit vi stäfva är äfven klar horisont, der ligger *Vennersborg*, sederut se vi dock land hela vägen och *Mariestads* kyrkotorn höjer sig bland skogarne och fälten, samt den bekanta vackra

romantiska *Kinekulle*, hvilket berg stort och vidsträckt, höjer sig stolt sina 800 fot öfver Venerns yta, lik en ofantlig Riddareborg eller Fästning med åtskilliga vallar och afsättningar. Fem kyrkor och socknar, samt flera herregårdar äro här belägna, hvaribland isynnerhet de vackra säterierne *Råbäck*, *Hönsäter* och *Hellekis*: det sednare förmodas varit ett Vikingasäte.

Fartygets artiga befälhafvare hade lofvat oss att om vinden så var möjlig, lägga till vid det vackra *Hellekis* och vi skulle då få bestiga *Kinekulle* — men nu blåste en förgärlig vind, att fartyget ej utan risque kunde anlöpå stranden, hvarföre vi med afundsamma blickar endast på afstånd måste betrakta — och försaka.

Vi svälgde ner förgälseln med en oförgärligare middag, flera hade dock en mindre apptit, ty "en liten aldra som nättaste" sjösjuka, gjorde för dem middags anrättningarne öfverflödiga, några utaf oss friskare, roade oss med att försöka gå efter däckets tilljor, men sjögången formerade här och der mången kroklinie. Slutligen fingo vi sigte af *Leckö slott* med sina torn der det så romantiskt höjer sig på en utskjutande udde, snart försvinner det äfven i skären, $\frac{1}{2}$ och kl. $\frac{1}{2}$ 6 landa vi vid station *Eken*. Sjelfva stället hade egentligen den egna benämningen *Pirum*, alla skären kallas gemensamt *Ekens skärgård*.

Pirum gjorde oss dock känslyonktra, det bestod af en fattig, nästan naken klippa med endast några tallar, ett par sjöbodar och en större sjöbrygga. Här yar en lokaliserad bild ur "Enslingen på Johanniskäret" denna förträffliga kuströman af Sveriges stora författarinna Fru Carlén; omvexlingen var för hastig från alla de härliga naturscener vi nyss skådat, att vi här kunde nu trifvas, då *Leckö slott* låg knappt en mil härifrån, och fartyget måste här ligga stilla till kl. 11 på aftonen. Flera tordes dock icke ge sig af på färden i de små öppna ranka lotsbåtarne — men slutligen klefvo vi dock fyra man starkt, bestående af en Professor S., en Dansk H:r D., en ung Tysk H:r B. och min egen ringa personlighet, utgörande åtminstone den andra ägta Svensken i quartetten. Lustigt gungade vi nu fram emellan skären, våra roddare bestodo af en ung lotsdräng omkring 26 år, samt hans yngre broder. Den äldste var en riktig "Carolus" en ägta skärgårdens son, hette Magnus Svenson och var en munter och oförgärlig människa, hvilken genom sitt egna sätt, höll våra skrattmusklor i beständig rörelse.

Ett par små egna anekdoter härom, antecknade jag mig till

minnes. Då vi kommo att tala med honom om Thorsön, påstod han bestämdt att den hette Tärssö, och då vi bestredo honom detta, ville han öfverbevisa oss att han som kände hvarenda sten i hela Wenern? hade derpå tagit lotsexamen, och visste nu äfven att "Tärssö" var och aldrig kunde förblifva annat. Professor S. frågade honom då om han visste hvarutaf ö'n fått sitt namn, men då han gaf ett nekande svar, frågades om han visste hvad Thor var för en karl? hvarpå han svarade på sin ägta skärgårdsdialekt "ja dä måtte ja la veta, han är ju Soldat vid Sünnersberg".

Vi landade, och fingo gå en lång väg öfver åkrar och ängar innan vi hunno till slottet — vid en grind stod ett femininum af våra fetaste nötkreatur, hvilken ej gerna ville maka sig undan för vår käre Magnus som skulle öppna grinden, hvarpå han med några slag körde bort den flegmatiska grindvakterskan, under yttrande: "ur vägen med dej soa, dej måtte ja la åtminstone kunna *husbonera* öfver".

Ordet "*husbonera*" ett verbum af "*husbonde*" hade vi aldrig förr hört uttryckas i svenska språket, och uttaladt på hans egna sätt, väckte det ett hjertligt skratt i hela quartétten.

Vi framkommo till *Leckö slott*, hvilket ligger på en granitklippa, omgifvet på 3:ne sidor af vatten, slottet är i gammal stil med flera torn och flyglar, osymmetriskt tillbygda i den gamla stilen; taken äro betäckte med skiffer och spån, huset är hvitt, fensterbågarna röda, med små, i bly insatte rutor, det hela ser till sitt yttre något förfallet men dock imponant och romantiskt ut; det är en ruin, en bild af den fordna riddaretiden i Sverige. Leckö slott byggdes 1298 och beboddes en lång tid af biskopparne i Skara, biskop Brynolfs ensliga, otrefliga rum finnes ännu att bese, Gustaf I tog det utaf biskopparne och 1615 förärades det till grefliga *De la Gardiska* familjen, tills det af Carl XI uti Reductionen indrogs och sedan tillhört kronan, ägorne bortskänktes på 50 år till *Adlercreutz*, segraren vid *Sikajocki* 1808. Grefve *Torsten Rudensköld* Ständscirkulationens bekanta författare bor här bredvid, i den så kallade gamla "kasernen" ty sjelfva slottet är obebodt.

Vi besågo rummen i alla våningarne, deras antal utgöra omkring 100 med lika många fönster som dagarne i året. Slottsförvaltarens hustru hade just ej mycken historisk reda på sig. Kungssalen med några andra rum voro ännu prydda med många

praktiga målningar och sirater på tak och väggar, här fanns både kyrka och theater, den förra utmärkt vacker men något förfallen. Golvfen uti åtskillige rum gungade, murkna och bristfälliga. Förr bodde glädjen och friden uti dessa salar, och öfver dessa tiljor sväfvade då i dansens ringar lätta sylfidiska fötter — nu går minnet såsom ett tomt ihåligt spöke och talar om förgängelsen, om försvinnandet från jorden. Maria Euphrosyne De la Gardie, Riks-Cancelerens gemål och Carl X syster har då hon genom Carl XI:s Reduction förlorade sitt Leckö å en fönsterruta skrivit orden: "Gott ist mir alles" (Gud är mig allt), som ännu å samma ruta kvarstår. Uti tornen voro kanon- och gevärs-gluggar; utsigten från fönstren öfver Venern och de omgifvande härliga ställen hvaribland isynnerhet Kinekulle, var förtjusande. I underråningen finnas äfven en underjordisk gång, äfvensom en öfver 200 fots djup brunn. Vi skrefvo våra namn i ett för resande framlagdt album och lemnade det intressante Leckö slott, på hvilket tornspetsar den nedgående aftonsolen kastade sina gyllene strålar.

På hemfärden gjorde Professor S. oss uppmärksamme på 2:ne vädersolar, som i skiftande färgor bildade sig i molnen på ömse sidor om solen; sednare på qvällen observerade vi äfven 2:ne vädermånar, och åter morgonen derpå 2:ne vädersolar, hvilka alla betyda bläst, som heller icke uteblef.

Vi roddes nu på återvägen emellan skären, der vi fingo fri utsigt öfver "hafvet" åt vester, men ack, gudomliga anblick! ett bland naturens skönaste skådespel stod der för vår syn, i det solen nedstigande från sitt blåa fäste, sjönk till hvila uti hafvets famn. Endast den som sett en dylik scen i världen, kan göra sig ett begrepp derom, jag hade skådat den förut på större haf, här var den dock oväntad, men känslan, njutningen, poesien, skådespelet! utgjorde en af mitt lifs skönaste stunder.

Gyldene, purprade, och mångfärgade skyar, omgäfvö världens älskliga strålkung som på sin blåa thron, i oförminskad glans ännu, i aftonen af sin dag "gick ned i sin graf", der bär-täcket utgjordes af hafvets blåa guldskinrade yta. Allt mera och mera sjönk han neder med strålkransen kring sin hjessa, men ett gyldene rosenskimmer stod ännu kvar på fästet och i molnen, det var återglansen från grafven!

Djupa betydelsefulla herrliga bild af människolifvets storhet, — dess aftonsol, och dess minne!

Njutande af den härligt sköna aftonen gick färden snart fram till det prosaiska nyktra "*Pirum*," som dock under vår bortovaro hade iklädt sig en gladare poesi; några af passagerarne, hvaribland våra glada muntra Norrmän hade fått sig en båt, roende emot oss och med hurrarop hälsade oss åter välkomna. Det förstås att det norrska hurra, besvarades af det svenska, och som vi hade en Dansk med, var ju saluten fullkomligt skandinavisk?

På den stora sjöbryggan, hade skärgårdens ungdom samlat sig att under ett par spelmäns anförande ta sig en liten sväng å den vackra lördags qvällen. Violernas underbara kraft saite snart icke allenast de danslustiga skärgårds gossarne och flickorne i den lifligaste rörelse, utan lockade dessutom flera af passagerarne, isynnerhet Norrmännen, att följa deras exempel. Hvad som isynnerhet väckte största munterheten var, att den förut omnämnde Ryska officeren, som de föregående dagarne visat ett tyst och inbundet lefnadssätt, endast tuggande på naglarne, nu uti en hast fick ett annat lif, svängde sig lustigt med flickorne, men dansade så illa, att de flesta ryckte sig lösa från honom, och hvarigenom flera lustiga jagt-scener uppstodo. Endast balens Taglioni, en stor och bastant skärgårdstös i eldfärgad kjortel, kunde hålla ut med vår hjetle. och svängde honom så erbarmligt omkring, att han föll på knä för henne, och lofvade att traktera med "*EU! EU! EU!*" (öhl), hvilket äfven verkställdes, under våra förnyade bravorop och handklappningar. Man kunde endast vara åskådare för att fatta hela det burleska men dock så utmärkt roande af denna scen, hvilken mera komisk ej kunde återges från någon theater.

Med "*Engelskor*" och "*Polskor*" fortgicks tills kl. 11, då rök, eldgnistror och ånga dansande från fartygets skorsten, förkunnade att tiden till uppbrott var inne, maskinen sattes i gång, allt folket på sjöbryggan uppstämde ett trefaldigt hurra som af oss besvarades. Det var en liflig, en glad scen som aldrig går ur mitt minne.

Vi kommo nu ut på Venerns frågande böljor; vädersolarne och månarne hade väl spått sanning, men yi lycklige, som kunde få hvila nu, vi kröpo till kojs, icke bekymrande oss om huru vågorne oupphörligt bultade på yttergafveln utaf våra sängar. Fartygets utmärkta och aktade befälhafvare vakade nog öfver oss; *Falken* spände sina vingar ut, och i stormiga natten jagade med oss öfver skummande vågor.

Söndagsmorgon den 12 Juli kl. $\frac{1}{2}$ 4, var jag åter upp på däck; endast några minuter förut, och jag hade fått njuta af det härliga skådespelet: solens uppgång; och i gyllene majestat hujde han sig der — nyss uppstigen öfver den skimrande horisonten.

Vi hade lämnat Venerns stora falt bakom oss och voro nu i dess vestra ända, der vi landade vid *Vennersborg* som är hufvudstaden i sitt län och utmärker sig, (prisad vara den sista eldsvådan), för en ordnad och väl utförd plan i anläggning samt byggnadernes nätta och smakfulla utseende; flera hus af gul Flensburger sten med svarta fogningar äro här uppförde, och fenster-rutorne till och med i de mindre husen, voro hvita glas med sina nätta gardiner der innanför. Torget genomskrär hela staden dock är på detsamma den enda kyrka här finnes, enda lämnningen efter stadens brand, hvilken i en mera smaklös gammal stil afbryter mot de öfrige vackra byggnaderna. Här finnes en jernbro genom hvilka fartygen gå, och hvilken bro, uti linie med en annan af sten, går öfver sjön till det på andra sidan belägna *Dahlsland*.

Sedan jag gjort en liten rund i staden, var tid på att åter gå ombord. Flera af passagerarne afgingo här, men en ny laddning af dylika intogos; en del för att göra en lusttur till *Trollhättan* på den vackra söndags-morgonen, och en annan del för att medfölja till *Götheborg*, hvaribland den sednare befann sig en musik-corps hvilken ofta trakterade oss med sin musik och som genom sina toner kanhända kunde fått sjelfva elfvorna på *Götha elf*, att dansa, om icke underverkens tider varit förflutna.

Efter färden genom slussarne vid *Carls graf* och *Brinkebergs kulle*; utkommer man på den vackra breda *Götha elf*, der bland flera säterier, äfven de märkvärdiga *Halle-* och *Hunnebergen* synas till venster.

Kl. var 8, vi ankommo till en bro der ett vackert gulmåladt värdshus hujer sig till venster; flera skjul och stora sågspåns högar omgifva platsen till höger, under det storartade klippmassor hvälfva sig deröfver; man hör stormens brus, man intagas af en egen känsla, ty stället är *Trollhättan!* Hvilken *svensk* har icke hört detta namn, och huru mången *icke svensk!* har ej rest kanske tusende mil för att här betrakta! beundra! och gömma dess minne. Man väljer sig vid värdshuset af på stranden stående pojkar en s. k. vägvisare. Vi stannade

vid Trollhättans första vattenfall. Af allt det stora, underbara, jag hört om Trollhättan, medgifver jag att jag väntade mig det annorlunda — men det storartade, det imposanta i det hela, för- enadt med strömmens vilda brus och kaskadernas duggregn, upp- kastade emot de deröfver sig jättelikt resande bergen, bildande mot solen mången präktig regnbåge, och detta allt uti en längd af omkring 300 alnar, der ofantliga vattenmassor i hvita skum- mande hvirflar kasta sig utför klipporne, detta alt inger menni- skokänslan (ätminstone för den som har någon sådan) ett djupt allvar, beundran och vördnad för den alsmächtige Skaparen!

Det första af vattenfallen heter *Gullö fall*, det andra *Toppö fall*, det största hvilket nedstörtar på ömse sidor om en holme, till hvilken leder en jernbro, för hvars öfvergång mä- ste betalas 12 sk. person. Det tredje är *Stampeströmsfall*, der man från en altan njuter en härlig anblick öfver det hela, bredvid detsamma finnes en rund urhålkning i en klippa kallad *Jättestolen* på hvilken flera Kongliga personer skrifvit sine namn. På Jättestolens andra sida, är den namnkunniga s. k. *Polhems sluss*, ett beundransvärdt jätteverk af den namnkunnige Polhems snille, den är helt och hållet sprängd ur berget och vattnet stür- tar sig här lodrätt ned 64 fot, återkastande från djupet ett stän- digt duggregn som mot solstrålarne bryter sig i regnbågens skimrande färgor. Från en utstående plats betraktar man de tvenne sista fallen neml. *Flottbergs* och *Helvetesfallen*, det sista kanske dock det minsta, och ej så förfärligt som nam- net antyder. De brusande vattenmassorne fara nu stillare och fredligare efter en temmeligen vacker parkanläggning, uti hvilken här och der ändå små Trollhättor komma dansande.

Man utkommer ur parken från betraktandet af Guds stor- het, till menniskosnillet; dessa Polhems och Ericssons mäster- verk kallas gamla och nya *Trollhätte Slussar*, sprängda ur berget till ett antal af 11 nya och 8 gamla.

De gamla Polhems slussarne stodo nu för Söndagen tomma, och erbjuder för åskådaren som står vid bergets fot en egen be- undransvärd anblick. Högst deruppe utskjuter ett vackert lusthus med sin flaggstång, det ser ut som skulle det hänga öfver det förfärliga djupet.

Kl. $\frac{1}{2}$ 11 tonade musiken ett farväl till Trollhättans strän- der och nu bar det af utföre Götha-elf, hvars högra stränder

äro mera skogbevexte och de venstra mera slättland, som gemensamt bilda härliga naturscener.

Vi ankommo till det natursköna *Edet*, med det på höjden liggande utmärkt vackra säteriet *Ström*. Vid Edet äro de 2:ne sista slussarne på resan, här är vattenfall, sågverk och flere byggnader liknande en liten nätt småstad. Flere vackra Götheborgsboerne tillhörige sommarnöjen passerades nu, under det fartyget skjuter en präktig fart utföre elfven hvars stränder allt närmare åt Götheborg antaga en mera klippartad skärgårds natur.

Kl. 3 passerades den gamla historiskt bekanta *Bohusfästning* med den nedom densamma belägna lilla staden *Kongelf* som i så många år legat der så trygg nedom sin mäktige försvarare, men hvilken nu står der som en gammal Invalid, en ruin af sin storhet och sina hjeltebragder. Vid Bohus (2:ne mil från Götheborg) börjar den stora ön *Hisingen*, Götheborgs förräds-kammare, och går ett långt stycke nedom staden, mot hafskusten, den omfattas äfven af Götha-elf som moderligt slutar kring densamma sina begge armar. Allt mer man nu närkas Götheborg blir elfven uppfylld af seglare och lustpartier, — slutligen synes de väldige skansarne *Lejonet* och *Kronan*, kyrktornen börjar skymta fram, en oredig grupp af boningshus gifva sig tillkänna, en skog af master längs elfven, säger att här är en stor stad. Kl. är $\frac{1}{2}$ 5 på eftermiddagen, fartyget saluterar den svenska lösen, ackompanjeradt af musikens lifligaste marcher, sjöbryggan stod full af högtidsklädda stadsboer att emottaga och välkomna — ingen, ingen välkomnade mig — ingen menniska kände jag i den stora staden, men vi landade, färden var slutad, den härliga sköna minnesrika färden, jag var i *Götheborg!* och beträdde för första gången den stad som genom sin handel och sin egen kraft utgör pärlan af andra ordningen i Sveriges rika krona.

Från Götheborg sänder Vänner här sin helsning, må Ni icke begära att han nu i skiftande tafloer vågar framlägga den praktfulla staden för Edra blickar; må han först kasta en skarpare forskareblick deromkring, och sedan om dessa penuritningar behagat er, framkasta några nya ur Götheborgslifvet.

